

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petít soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lycéum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DEZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

Tartalom: Laveleye Emil a játékról. — Aesthetika az iskolában. Boga Károly. — Ziller. Cz. A. A természetrajz tanítása a népiskolában. Pfeiffer János. — Tárca: Petőfi elbeszélő költeményei. Ferenczi Zoltán. — Szemle. Az iskolai takarékpénztárakról. A budapesti hülyéket nevelő intézetről. Az abauj-tornamegyei tankerület 1881—82 ik tanévi állapotának főbb adatai. Angliából. — Irodalom: Az egyenetlek megfejtése népszerű modorban. Ismerteti Dk. — Egyesületi Közlemények. — Vegyesek.

Laveleye Emil a játékról.

A liégei egyetem tudós professorának érdekes levelét, melyet azóta több jeles külföldi szakközlöny is reproducált, sietünk mi is a nevelés és oktatásügy barátjainak figyelmébe ajánlani, annyival inkább, mivel e tekintetben nálunk is égető a szükség. A levél az ott helyben megjelenő „Journal de Liège“ szerkesztőségéhez van intézve, s következőleg hangzik:

Tisztelt uram!

A „Flandre liberalé“-ban jeleztem már a múlt nyáron, hogy Amsterdamban egy holland német iskola alakult, melynek feladata a test és szellem öszhangzatos fejlesztésére egyenlő mértékben közre hatni. Idéztem erre vonatkozólag a híres Mezgernek észrevételeit, ki sohasem szünt meg a hollandi ifjúságnak a testgyakorlatokat ajánlani. Az ő eszméire támaszkodva, én is két igen becses bizonytságot hozhatok fel mellette.

Legujabban Herbert Spencer a tiszteletére New-Yorkban rendezett banketten bucsubeszédében így szólt az amerikaiakhoz: Itt az ideje, hogy önöknek a „szó-rakozás evangeliumát“ hirdessem. A gazdagságért folytatott heves küzdelemben önök feláldozzák az egészséget, már pedig azt e nélkül nem élvezhetni. Ez a túlfeszített munka bűn az utódok iránt, mert utódaiknak kell viseini a következményeket. Ha önök nem erősítetik folyton a testet gyakorlás és játék által, a faj szünetlenül satnyulni fog.

A porosz közoktatásügyi minister, Gossler, közlelbről az iskolák igazgatóihoz egy körözüvényt intézett, melyben a játék rendszeres szükségét hangsúlyozza. „Kétségtelen — mondja a minister, — hogy a testgyakorlás földött helyiségben vagy szabad ég alatt már mindenütt be van véve; de ez még nem minden: a

kezdeményezésnél nem szabad megállapodni, hanem a physicali gyakorlatokat elő kell mozdítani oly játék által, mely küzdelem, birkozással van összekötve és pedig oly formán, hogy az erősebb vagy ügyesebb távozik győztesen a csatáról. Nincs ennél valami hathatósabb eszköz a testi és lelki erők felfrissítésére és újabb erők gyűjtésére. Ez elhogja enyésztetni az ifjainknál erősen lábrakapott korai érettséget és blasirt közönösséget.“

„A szabad ég alatt tartott játékok még szükségesebbek a fiatal emberekre, mint a gyermekekre nézve. A mint a testgyakorlás apostola, Jahn mondja, a játéknál az izmok tevékenysége mellett a lélek is felvidámul. A barátság kötelékei szorosabbra csatolódnak. A társak között való érintkezés bensőbbé válik. Az a növendék, a ki a felüdülés idejét egy magán- vagy legfőlebb egy vagy két barátja kíséretében sétálásra használja fel, elszalasztja az alkalmat, mely akaratát edzi, elhatározását gyorsítja, bátorságot és állhatatosságot fejleszt ki, s e mellett a törvény és szabályok iránti tiszteletet is előmozdítja.“

„Némely vidékeken, folytatja a minister, bizonyos traditionalis játékok vannak szokásban; e játékok azonban folyvást hanyatlanak; mivel növendékeink már korán urfi szerepet akarnak játszani. Erősen vissza kell hatni e rossz szokás ellenében s minden módon azon lenni, hogy a régi játékok jöjjenek ismét gyakorlatba, melyek a különböző vidékeken eleddig szokásban voltak; vagy pedig még másokat is hozni be, milyenek pl. a labdázás, versenyfutás, ugrás korlátton, bakkfüty stb.“

„Mindjárt az elemi iskolában kell kezdeni a reformot, mondja a minister — a tanítók feladata első ízben e czélból példával is előljárni a vidéken. A játékhoz rendezni kell nagy sétákat, futásokat erdőkön, he-

gyeken keresztül, nyáron uszást, télen pedig korcsolyázást.

„Helytelenül fogjuk fel a testgyakorlatokat, ha egyoldaluan úgy vélekedünk, hogy az egészséget, vidámságot és a vér gyors és jótékony keringését mozditja elő; előmozditja az a komoly és jó tanulást is.”

„Ha a testgyakorlatoknak megadjuk az őt megillető helyet, bizonyára nem fogjuk hallani azt a gyakori panaszt, hogy ifjaink tulságosan meg vannak terhelve munkával. Éppen ezért az iskolának és családnak elegendő időt kell engedni a szórakozásra, hogy a növendék teste és lelke egyaránt felüdüljön. Az eredmény ép oly kiszámíthatatlan a mi gyermekeinkre, mint utódainkra s végelemzésben az egész hazára nézve.”

A mi közoktatásügyi ministerünknek is le kellene fordíttatni berlini collegájának e körözüvényét s nagy betűkkel kinyomatva, ezer meg ezer példányban terjeszteni valamennyi iskolában és a családok körében.

Elemi iskoláinkban kivétel nélkül, különösen pedig a leányiskolában azon kellene kezdeni, hogy a tollabdázás (lawn tennis) kötelezővé tétessék, ezután buzditani a játékra, kitűzött díjak által, úgy a mint ez Flandriában az ijjaizásnál történik.

Belgiumban már nem játszanak. A legnemesebb játék a korlátugrás, a legszebb játék a futás, mely ifju collegiumi éveinkben legnagyobb gyönyörűségünket képezte, már kezdi lejárni magát.

A rövidlátás és vérszegénység, mind megannyi kórjelenségei a faj kimerülésének, ijesztő arányokban lépnek fel.

Azonban az egészséget nem pótolja semmi, mert egészség nélkül nem örvendhetünk semminek.

Nézzük csak az angol egyetemek növendékeit. Ugyancsak dolgoznak reggeltől egészen délig; de 2—6 óráig valamennyien a játéknak és testi gyakorlatnak szentelik idejüket, milyenek: a cricket, tollabdázás, csónakázás, futás, ugrás, lovaglás.

Oxfordban láttam közelebről egy pompás épületet, mely a tanulók költségén épült, hideg és meleg fürdőekkel. Ez épületben labdát játszanak s a játék végeztével megfürödnek.

Ime a görögök physical nevelése, melyről ma annyit beszélnek, mint a milyen kevésbé utánozzák.

A helyett, hogy szemüket tönkre tegyék és testöket elgyötörjék, ők megelégedtek saját nyelvök alapos ismeretével és nem tanulmányozták sem a phoeniciai, sem az egyiptomi nyelvet s inkább szenteltek naponként több órát a test minden oldalu gyakorlására, melyet az érett eszű ember még ma is meg tesz nyilvános fürdőhelyiségekben.

E szó „recreatio“ csodálatos! Mily mélységes nézet rejlik benne, a mig nekünk e kifejezés köznapiasnak tűnik fel; „recreare“ annyit tesz, mint újra megifjodni, új életet kezdeni; de e végre játszani kell és

mulatni, még pedig oly formán, hogy vérünket felfrissítsük, nem pedig, hogy azt felforraltjuk és megsűritsük.

Éppen ez évben tüzetett ki a királyi nagy díj a legjobb munkának, mely hivatva van a test gyakorlására a legezlszerűbb módokat behozni közoktatási intézményeinknél.

Liége-ben, hol egy sport társaság is van ifjabból alakulva („les jeunes“) nagyon jól tennék, ha kezökbe vennék az iniciatívát a végre, hogy ifjaink között terjeszszék a cricket, tollabdázást stb.; azonban iskoláinkban kellene leginkább terjeszteni minden módon a régi játékokat, természetesen alkalmazva a különböző évszakokhoz és helyiségekhez.

Mily igaza van Spencer Herbertnek és Gossler ministernek.

Őszinte tisztelettel *Laveleye Emil.*

Kommentár nélkül közöljük e kiváló férfiú érdekes levelét, a mit ő testi nevelés szempontjából a francziáknak ajánl, annak méltánylására minálunk is az eddiginél többet kellene tenni.

Aesthetika az iskolában.

I.

A szép fogalma. Az aesthetikai nevelés fontossága, czélja

A csillagos éjszaka a maga fenséges nagyszerűségével, egy szép tájék a benne és rajta rejló változatossággal és szin pompával, a művész által alkotott szobor s a csinnal és mű-ízléssel szerkesztett épület az általuk kifejezett alaktökélylyel, a zene és ének a maguk összhangzatosságával, egy költészeti mű-darab a megjelenítés és átmásítás tökéletességével, s az emberi nemes tettek a bennök és általuk érvényesített erkölcs-csel és erénnyel, a hazaszeretet, jótékonyosság, kegyelet, önfeláldozás, becsületesség, rend, tisztaság, szorgalom, pontosság: önmagukban és önmaguk által mindannyian hatást gyakorolnak ránk, megragadják figyelmünket s a hatás eredményéül lelkünkben a tetszés kellemes érzelmét idézik elő.

Ez a Szép! A tüneményeknek, tárgyaknak és cselekedeteknek azon tulajdonsága, mely a lélekben a tetszés kellemes érzelmét szüli.

Igen, de ez a tetszés az ember alanyisága szerint nagyon különböző, éppen annyiféle, mint maga az ember.

Mert a Munkácsy mű-remekeiben csak az találja fel a gyönyört, a ki fejlettségénél fogva arra képesítve van; mig egy másiknak talán sokkal inkább tetszenek a piacszéli képárusok garasos mázalmányai. A mezei ibolya szépsége sem hat meg minden embert egyformán, némelyik még figyelmére sem tudja méltatni. Vannak, kik óraszámra gyönyörködnek a természet csodás szépségeiben; mig mások igen gyakran még percnyi élvezetre is alig képesek. S azokkal szemben, a kik például az Arany költeményeit tizszer is elolvassák

s végig élvezik, találhatóni olyanokat is, kiknek sokkal több gyönyörűséget nyújt a Rózsa Sándor tatár-péteres historiája. . . . És így tovább: kinek-kinek miveltsége szerint a tetszés mérve hol nagyobb, hol kisebb, némelyeknél éppen semmi.

De nemcsak a miveltség foka, hanem e mellett még más, szintén az ember alanyiségában rejlő körülmények is fokozhatják, csökkenthetik vagy egészen meg is semmisíthetik a Szép által felidézett tetszést; ha tesszem fel, valamely különben szép tárgy iránt ellenszenvet vagy rokonszenvet érzünk, vagy ha az ránk nézve káros avagy hasznos, vagy ha származása s hozzánk való egész viszonya által érdekelve vagyunk. De meg, néha, éppen az érdekeltségénél fogva, a valóban nem-Szép is szülheti a tetszés érzelmét, a mi azonban nem zavarandó össze azzal a tetszéssel, mit a csak önmaga által, önmagában és önmagáért létező Szép okoz. A bosszúvágy és kárörvendés kielégítése által előidézett tetszés egészen más, mint az, a mit péld. az önfeláldozás tényének látásán érzünk; mert a Szép éppen az által válik valódi Széppé, hogy személyes érdekeken kívül okozza a tetszés nemes érzelmét.

De a tárgyak, tünemények, hangok és cselekedetek megfigyelésénél azt is tapasztaljuk, hogy az egyik kisebb, a másik nagyobb mértékben szüli a tetszés gyönyörét; az egyik gyengébben, a másik teljesebben, a harmadik már bizonyos tartozkodó félelemmel párosulva érinti lelkünket. Így: a gyümölcs ízére csak azt mondjuk, hogy kellemes, egy költeményre, hogy szép, a csillagos éjszakára már, hogy fenséges. Ezt a Szép fokainak nevezik. A kellemesnek a kellemetlen, a szépnek a rút, a fenségesnek az aljas felel meg.

A Szép világtörvényt alkot. Uralkodik mindenütt és mindenkin: Patagoniában éppen úgy, mint Párizs szalonjaiban, a pápuáknál éppen úgy, mint Európa civilizált népeinél; csak — más-más módon, más-más alakokban és megjelenésekben s különböző felfogások szerint. Érvényessége általános, befolyása végtelen, létezése örökös.

Mi tehát a Szép? Nagyon elvont, hatásaiban az ember alanyiségának sokféleségéhez képest ingadozó, s a megjelenés helye, módja, alakja és foka szerint önmagában is nagyon változékony levén: a Szépnek logikai meghatározása eddigelé még nem sikerült, s elvontsága és egyjegyűsége miatt nem is fog sikerülni soha. Azonban, éppen az eddig érintetteknek tekintetbevételével, az aesthetikusok mégis állapítottak meg egy meghatározást, a mely úgy megközelítőleg, de korántsem logikai érvennyel és biztossággal, igyekszik is kifejezni a szép fogalmát. A Szép a tárgyaknak és cselekedeteknek azon tulajdonsága, a mely önmaga által és önmagáért, érdek nélkül, általában tetszik. Azt a (benső) tehetséget aztán, mely a Szépet felfogja, szépérzéknek, és hogy miként fogja fel, másodfokon ízlésnek, azt az érzelmet

pedig, a mit a Szép a lélekben előidéz, szépérzelemnek nevezik.

Már az eddigiekből is nyilvánvaló, hogy a Szép által okozott gyönyör annál teljesebb, nagyobb és mélyebb, mentől finomabb és fejlettebb valakinek a szépérzéke, az ízlése. Kinek az ízlése miveltséggel, az csak a valóban Szépet és egészen fogja fel; az olyan gyönyört pedig, a mely a személyes vágyak és érdekek önző kielégítéséből ered, a miveltséggel bíró ember visszaűtásítja.

Csak ennyi, mit az aesthetika köréből a fenti tétel keretében előzetesen elmondani szükségesnek véltünk.

(folyt. követ.)

Boga Károly.

Ziller.

Magasan kiváló férfiú, jeles paedagog, kinek élete és működéséről fog jelen cikkünk szólni. Lipcsében halt meg 100 évvel Fröbel születése után. A német nép legjobb, legnemesebb fiainak egyike, ki egész munkateljes életét a neveléstudományok szolgálatában áldásdúsan töltötte.

Ziller Tuiskon az erdős, regényes Thuringiában, a Werra völgyben fekvő Wasungen városban született 1817 december 22-én. Atyja theologus volt, ki irodalmi működéseiben, mint nyelvész és paedagog nevet szerzett magának. Fia 1831-ben lépett be a meiningeni gymnasiumba. Ernyedetlen vasszorgalma, jeles tehetségei nonsokára az elsők közé helyezték és Weller Gottlób a jeles nyelvész, Péter Károly a m. gymnasium igazgatója gyakoroltak reá nagy befolyást. Utóbbi volt az, ki kedvenczét Zillert rábirta, hogy a philologiai tanulmányokra szentelve magát, még egy évet a gymnasiumban töltsön; tanulóársai előtt szokatlan tekintélyvel bírt; bár pajkos, határozott magatartása sok kellemetlenséget okozott neki, azért mégis mindenkinek, s talán épen azért, büszkesége volt és maradt, az iskolában személye körül egy neme a mondának képződött, úgy hogy még évek múlva is a legesodálatosabb s olykor a legbadarabb dolgokat beszélték róla.

1837-ben már a lipcsei egyetem hallgatója volt. A klasszika philologia, germán tanulmányok foglalták el eleinte egész idejét, végre a Herbart bölcészete felé hajlott, a melyet akkor Hartenstein és Drobisch igen jelesen képviseltek. Atyja halála (1838) azonban szegény viszonyok közé juttatá és ez volt oka, hogy tanulmánytervét egész terjedelmében nem valósíthatta és hogy a müncheni egyetemet műtörténelmi tanulmányok czéljából meg nem látogathatta. Ez okból 1841-ben államvizsgálatot tett és az előirt probaévet a meiningeni gymnasiumban ki is töltötte. Hogy anyjának, testvéreinek támasza lehessen, lemondott egyelőre azon tervéről, hogy akadémiai pályáját folytassa és elfoglalta 1843-ban a m. gymnasiumban a neki felajánlott tanítói állást.

Szaktárgyai ezek voltak: latin, görög, német, s valószínűleg a történelem is. Már akkor sok tekintetben eltért a hagyományos oktatási gyakorlattól. Így pl. a tanulóknak a latinban a szokásos unalmas mondatok helyett alak- és tartalomra nézve értékes elbeszéléseket adott fel. A görög nyelv oktatását Odyssee-vel kezdte meg. Ez ujtítás vizzályba keverte őt a konsistoriummal, a mely abban az iskolai rendet látta megtámadva. Ziller ezzel szemben is érvényesíteni tudta, hogy a törvényes rendszabályok csak a célt irhatják elő, de sohasem az oktatás tanmódját.

Daczára a magas igényeknek, melyeket tanítványaitól követelt, még is nagyon szerették. Egész személyisége, erélyessége, a szigor, melyet önmaga iránt gyakorolt a követelése és cselekedetei között uralkodó összhang rendkívül vonzó, áldásos befolyást gyakoroltak tanítványaira, mely befolyásnak hatásai túl az iskolai időn is nyilvánultak.

1847-ben 5½ évi gyakorlati munkásság után, lemondott Ziller állomásáról, miután az okok, melyek Meiningenhez kötötték, megszűntek. Ha eddigi bölcselmi tanulmányai arra készítették, hogy a tudás legkülönzőbb ágaiban otthonos legyen, most visszavonult egy kis faluba, Hildburghausen mellett, hol nagybátyja mint pap élt, hogy ott a jogi tudományokat és nemzetgazdaságot tanulmányozhassa. Mert a hogy ő egy bölcsész-től minden tudomány ismeretét követelte, maga is arra törekedett, hogy lehetőleg mindent felölelő tanulmányok által akadémiái (főiskolai) működésre előkészüljön. 1848-ban már Lipésében volt, a melyet mintegy új hazájául választott.

A politikai mozgalmakban csak keveset és futólag vett részt. 1848-ban az eiszeldi választókerület képviselőjévé választotta, e kitüntetést nem kereste barátai léptették fel. Három évig volt a meiningeni országgyűlés tagja. 1850-ben lemondott azon okból, mert idegbajokban szenvedett. Lassanként visszatért azonban egészsége, melyet szorgalmas tornázás és gyakori séták által tudott fenntartani. Csak egy hiánya volt, betegsége alatt nehezen halló lett. Ez elkedvetleníté, úgy hogy elhátározta, hogy akadémiái tevékenységéről lemond s csak mint író fog működni. Meggyőződött azonban nemsokára egy bölcselmi körben, melynek vezetését a tagok ismételt felkérésére átvette, hogy még is erejében álland, a legélénkebb vitákban hatékonyan részt venni. Innen kezdődik tulajdonképp sikeres tanári működése, a melyet 30 éven keresztül kifejtett és a paedagogiára alapot tevő jelentőségűvé lett.

Ziller felolvasásai kedvencz szakjának összes tételeit felölelték, époly alaposan tárgyalta annak segédtudományait, a lélektant, erkölctant, logikát, metaphysikát és vallásbölcsészetet. Bölcsészeti alapon építé fel paedagogiai tanépiletét: erkölctan és vallásbölcsészett, ezek mutatják meg nekünk minden emberi nevelés célját, s a lélektan felismerteti velünk azon helyes esz-

közöket és módokat, melyekkel azt elérjük. Paedagogiai követelést avagy tant csak akkor ismert el érvényesnek, ha általánosan elismert tudományos tényeken és elveken alapult. Igazságot kereső szellem volt és a neveléstant alapos, tisztán átgondolt, összehangzóan tagolt rendszerbe akarta foglalni. Szóval: a paedagogiát mindinkább tudományyá emelni — ez volt életé célja.

Ha e célból Herbárt-hoz, a tudományos paedagogia megalapítójához csatlakozott, törekvése e mellett az is volt, hogy azon iránytekineteket, melyek a Herbart-féle iskolán kívül érvényesültek, elsajátítsa, a mennyiben azt meggyőződése megengedte. Jellemző róla, hogy semmi jelentős eredményt a paedagogiai kutatásra nem akart elveszve hagyni.

Ily valóban tudományos törekvésről tanuskodnak első művei: „Bevezetés az általános neveléstanba“, 1856. és „A gyermekek kormányzása“, 1857, művek, tisztán, felfoghatóan írva. Comenius, Rousseau, Pestalozzi, az akkori nevelésügyi szakirodalom mindinkább fejlesztették gazdag szellemét, de függetleníték azon irányban, hogy a paedagogiát önállóan tovább fejleszteni és felépíteni kell. Így írta meg harmadik művét: „A nevelő oktatástan alapja“, 1865, a melyben az oktatás terén valószínű reformeszméinek adott erőteljes, meggyőző kifejezést. E könyv ékes szószólója annak, mikép Ziller az összes nevelésügyi irodalmat átkutatta, értékesítette. Engedjék meg e lap t. olvasói, hogy e valóban értékes mű vezéreszméit jövő befefejező cikkünkben — a mennyire azt közlőnyünk szűk tere megengedi — előadhassuk.

Cz. A.

A természetrajz tanítása a népiskolában.

(Folytatás.)

II.

Helyén lesz már most a természetrajzi tanítás célját elősegítő taneszközökről is szólni, melyekhez a gyűjteményeket, kirándulásokat, képeket, írásbeli dolgozatokat, tankönyveket és természetrajzi irányú olvasmányokat sorozom.

Az, ki természeti tárgyak (állat-, növény-, ásvány) gyűjteményével rendelkezik, melyeket célszerűen használ s gondosan tanulmányoz, nem fog kételkedni a természetrajzi gyűjteményeknek a tanítás közben tapasztalt előnyös hasznáról. Az állatgyűjtemények közül kétségtelen a legnagyobb értékkel bírnak az élő állatok gyűjteményei, (aquariumok, állatseregletek) mivel ezek az állatok életét is szemünk elé állítják. A mi osztatlan népiskoláink a fővárosok eme hatalmas szemléleti taneszközét nélkülözik, de ne irigyeljük ezt tőlük; hisz nekik alig van más módjuk az állatok és növények életét szemlélni, mint épen ezek által; ők rá vannak

szorulva, miután a nagy természettől inkább el vannak zárva, mint mi. Nekünk ezekre nincs is oly égető szükségünk; nem vagyunk rá utalva, hogy az állatok életét szabadságukat korlátozó ketrecekben tanulmányozzuk, sokat mondó életüket saját otthonukban, a nagy természetben szemlélhetjük. Hogy mennyivel tisztább fogalmakra teszünk e szemlélet által szert, azt mindenki tudni fogja, ha elgondolja a teljes szabadság s természeti ösztöneinket korlátozó állapot közötti különbségeket.

Az állatgyűjtemények másodika a kitömött állatok, továbbá rovarok gyűjteménye, melyek által osztatlan népiskoláink szemléltetését kiegészítjük, sőt igen sok esetben a szemléltetést ezekkel végezhetjük. Ha csak lehet, okvetlen azon legyünk, hogy az első szemléltetést, észrevevést élő állaton tegyük, de a lehetlenség esetében, gyűjteményünk segítségével is sikeresen szemléltethetünk. Ez állatgyűjtemények megszerzésében fáradszónak legyünk. Gyűjtünk magunk és gyűjtésünk növendékeinkkel! Minden egyes séta alkalmával megtehetjük ezt. Mily örömmel csatlakozik ilyenkor hozzáuk a gyermek, s mily fáradszónak tanúsít a rovarok és lepkék gyűjtésében! Ilyenkor ne mulasszuk el megmutatni neki, hogy kell e, vagy ama rovarot felszúrni, hogy kell a pillangóval elbánnunk, hogy szárnyai helyzete arányos legyen és hogy szép színű porát le ne verjük. Ha gyűjteményünk esetleg felesleg számú példányokkal rendelkezik, ajándékozzuk meg egy sikerült példánnyal, s mily véghetetlen kegynek tartaná, ha egy egyszerű rovar szekrénykével, mely önkezünk munkája, megajándékozzuk! Adjunk utasítást, hogy pillangóink bábjaikat mily helyen tartsuk, ha azokból pillangót akarunk nevelni. Mily kész örömmel hallgatja ő ezeket, s mily benső megnyugvásul szolgálhat nekünk ama tudat, hogy ez által az élettannak gyenge alapját vetettük meg! Igen természetes — mondja Lüben — mind eme gyűjtemények beszerzésénél figyelemmel legyünk arra, nehogy a tanítás célját szem elől tévesztve, azok csupán ritkaságok hajhászásából s ide-oda való kapkodásból álljanak.

Kitömés végett akárhányszor kapunk emlősöket és madarakat, sőt ha a tömés élvezetes szórakozását rendszeren folytatjuk, úgy a távolabbi vidékek ritkább példányait is megszerezhetjük. Ily tömés igen egyszerű mesterség, s ha fáradszónak vagyunk, egy pár év alatt a legszükségesebb példányok rendelkezésünkre állanak. A ki az állatok tömése és eltartására bővebb utasítást kíván, az Kárpáthy E. „Állatmuzeum“ című művében megkaphatja azt.*)

A szemléltetés kiegészítésére alkalmasak a bor-szeszben tartott hüllők és kételtűek. Ezek az alak- és nagyságot hiven adják ugyan vissza, de közvetlen szemléltetésre, nézve hátrább állanak a kitömött emlősök,

*) Kárpáthy Endre: Állatmuzeum. Kapható Aigner Lajosnál Budapesten.

madarak és rovarok gyűjteményénél. Egy pár ilyen igen olcsó szerrel megszerezhetünk, s miután a képeket jóval felülmulják, ne mulasszuk el ezek megszerzésére kínálkozó alkalmakat megragadni. Sokkal alárendeltebb szerepet játszanak a csiga- és kagyló gyűjtemények, melyek az állat életére semmi világot nem vetnek.

A szárított növény-gyűjtemények, ha a növény színét megtartotta, ha a növény virágja és gyümölcse is oda van mellékelve, ha az első szemléltetés élő növényvel történt, a tanítás további folyamata alatt sikeres szolgálatot tesznek. Kevésbé értékesek a szinehagyott növények, kivált ha azok alakja a szárítás által megváltozott. Sokkal nagyobb értékük van a gyümölcs és maggyűjteményeknek, melyek a növény illető részét a leghivebben adják vissza. Eme növény-gyűjtemény megszerzésére is sok kedvező alkalmat kap a tanító. Itt is adjunk útmutatást, mikép kell a növényeket szárítani, nyomtatni, felragasztani és eltartani. Tudva azt, hogy a növény tárgyalás okvetlen élő példányokon kezdendő, még pedig oly képen, hogy az első alkalommal minden növendék kezében egy ily növény legyen, könnyű lesz mindeniknek a letárgyaló növényekből egy kis herbariumot készíteni, melyet azután az ismétlések alkalmával üdvösen felhasználhat.

Kétségtelen legjobbak volnának az élő növény-gyűjtemények: iskola kertek alakjában. Ez eszme megvalósítása érdekében a 70-es évek elején nagy mozgalom indult meg, s a magyar kormány e téren folytonosan erélyesen és komolyan intézkedik, a mi kitészik abból is, hogy a tanítóképzdek kertjeinek mintaszerű beállítása egyik főfigyelmét képezi; ez által mintegy utat és irányt kíván mutatni, miként kell népiskolák kertjeit berendezni. S ez útmutatás nyomán eredményezett kezdeményezés örvendetes ténynek konstatalható, a mennyiben néptanítók és tanügybarátok fáradszónak tevékenységeinek sikerült már itt ott többé-kevésbé eredményt mutatni fel e téren; ámbár ezek, miután a legtöbb helyen nem az iskola közvetlen szomszédságában létesítettek, a hozzáférhetőség nehézségei miatt képző erejükből sokat is veszítenek, mind a mellett, mint úttörők, dicséretre méltók. E szép eszme megvalósításában nálunk az erdélyi szászok tettek a legtöbbet, kik Szilezia, Galicia, Svédország kezdeményezése után, dr. Schwab E. eszméit magukévá téve, dr. Salfeld, medgyesi földmívelési iskola igazgatójának ez ügyben tett fáradszónasága alapján*) — valljuk be őszintén — igen szép eredményt mutathatnak fel, mert iskoláik legtöbbjénél ez eszme már mint tény szerepel. Nem mondhatnám, hogy szomszédjaink eme nemes törekvését tétlenül néztük, mert magam is ismerem iskolákat, melyeknek udvarát s közvetlen környékét ízléses s tervszerűen rendezett kert díszíti. Legtöbb iskolánk környéke azonban — fájdalom! — Petőfy „Kutyakaparó-“jának illus-

*) Landwirthschaftliche blätter für Siebenbürgen.

trálásául illik be; disztelen, piszkos; s azon pezsgő életnek, mely oda benn mutatkozik, képét, környezete egyetlen élő fával sem igyekszik elárulni. Mily megbecsülhetlen értékű egy ily fákkal, cserjékkel, virágokkal beültetett s ízléssel berendezett iskola környéke egészségünkre, szépérzékünkre, kedélyünkre, azt fejtegetni igen felesleges dolog volna. E mellett egy tervszerűen berendezett iskolakert növénytani s általában természetrajzi tanításunk sikerét hatalmasan előmozdítja; mert hisz a növénytani óráról most kijött növendék az órán letárgyalt és megismert növényvel itt már, mint ismerős barátjával találkozik, s mennyire örvend, hogy nevén szólíthatja; mily figyelmes lesz annak életére: most virágzik, most gyümölcsöt érlel, most elfonnyadt s a jövő tavasszal ismét kihajt! Ugyan ki kételkedik, hogy ez által nem alaposabb s biztosabb ismeretre tesz szert? A népiskola kertekre vonatkozólag nem tudom eléggé melegen ajánlani dr. Schwab E. által indított azon eszmét, hogy a népiskola környékét kellő élő muzeummal alakítsuk.*)

Még egy pár szót az ásvány-gyűjteményekről. Ott, hol ásvány-gyűjteményt megszerezni lehetetlenség, az

osztatlan népiskola tanítója eleget tett kötelességének, ha a vidék földjét, köveit, levegőjét, vizét s a legfontosabb fémeket megismertette.

Tagadhatlan, hogy a gyűjtemények alapján is igen sokszor tiszta fogalmakat szereztünk, de viszont tagadhatlan az is, hogy e gyűjtemények az élő természet előnyeit soha sem pótolhatják. Tudjuk, hogy a gyűjteménybeli tárgyak alak s szín változásoknak vannak alávetve, e mellett egyes részeik összezsugorodnak, letörödeznek, s mindezek a szemléltetést igen megnehezítik. Aztán meg bármilyen tökéletesek azok, mégis csak élet- s mozgás nélküliek! Más benyomást tesz reánk, ha a szorgalmas bangyát a maga lakában látjuk fáradozni, más ha a számócszát ott a többi virág társaságában szemléltetjük, melyekkel együtt egy kellemes harmóniát képez, mintha azokat felszúrva, vagy lenyomatva szemléljük. Csak a ki a természet ölébe lép — mondja Weideman — s azt nyílt szemmel szemléli, lehet annak barátja. A valódi természetrajz tanítása csak a szabadban lehet.

(Folyt. köv.)

Pfeiffer János.

T Á R C S A

BCU Cluj / Central University Library

Petőfi elbeszélő költeményeiről.

III.

(Folytatás)

Nem szólunk most Petőfi minden elbeszéléséről. Elég annyit megjegyeznünk rólok, hogy míg a János vitéz Petőfi általános népi irányából folyt ki s a költő egyetlen objectiv elbeszélése, addig a többi mind lyricus természetének eredménye. Említettük már Petőfi világfájdalmát, embergyűlöletét, mely 1845—46-ban kedélyét oly sötétté tette, s melynek kifolyásai számos embergyűlöletet kifejező költeménye, de legkülönösebben a Felhők. Eme kedélyállapot szülte úgy a Szilaj Pista tragicumát, mint a Szerelmem átka és a Salgó némi tekintetben keresett és bizarr árnyképeit, melyek ama szenvedélyek képviselői, melyek Petőfi zavart lelkében dultak. A Bolond Istók egy nagyszerű kedélykibékülés, egy kiváló szellem megnyugvása, egy nagy és felkuszált kedély visszaállt harmóniája, melyet a költő a Szendrey Julia iránt érzett szerelem által és szerelmében talált meg. Nem csalódnék feltevésében, ki az Apostolt szintén Petőfi lyrájával hozná kapcsolatba. Azonban forrása nem közös az ép most említett elbeszélésekével. Amott Petőfit mint embert látjuk érezni, hogy a világon nincs kibékülés s nincs az ő kedélyé-

ben sem, s írja e hatás alatt említett elbeszéléseit. De az Apostolt azoktól egy nagy közválasztja el, Petőfi házasi élete, boldogsága. Az egyén hát boldog, igen de nem boldog a hazafi. Ime az Apostol eredete, hangulatának forrása. Röviden az Apostol Petőfi hazafiúi és politicai szenvedélyeiből forrt, írta az 1848-ik év vége felé s a 49-ik év elején, ez ingó időszakban hát, mikor hazánk részéről a nagy elhatározás ki nem mondatott még s midőn már túlról a reactio átkos szörnyei felütötték fejüket. Ekkor lép fel az Apostol, lássuk mit akar.

Egy padlásszobába vezet a költő, egy nyomorult padlásszobába. Halvány család: éhező nő, éhező két gyermek lakik ott az apostollal. Lassanként a szenvedő család álomba szendereg, csak a férfi virraszt. Az ablakhoz megy, kinéz rajta, föl az égre; lelke elszáll testéből, elbolyong oda fel a magasba, hova „csak félistenek s örültek merészlenek s birnak fölszállani“. Most, most ledobja magáról egyéni, földi gondjait — „az ember meghalt benne s él a polgár, ki a családé volt előbb, most a világe, ki három embert ölelt az imént, most milliókat ölel át“. Fölszáll e lélek az Isten tronjához s ott így szól: „Isten! légy üdvöz, légy imádvá! Fölszállott hozzád egyik porszemem, hogy előtted leboruljon, s elmondja: hú fiad vagyok, atyám! Kemény pályára utasítál; de én nem zúgolódom, sőt áldalak, mert azt mutatja ez, hogy szeretsz, hogy én választottad vagyok. A föld lakói elfajultanak, eltértek tőled, rabszolgák levének. . . Rabszolgaság, ez a bűnök

*) Max Machanek u. Dr. Erasmus Schwabe: Der Volksschulgarten Ára 60 kr. E. Hölzel, Bécs.

szülője. A többi ennek apró gyermeke. Ember hajol meg emberek előtt! Ki embertársának fejet hajt, az, Isten, tégedet csufol! Meg vagy csufolva Isten, ott a földön. De ez örökké nem maradhat így, dicsőségednek helyreállni kell. Egy éltet adtál énnekem, atyám, s én azt szolgálatodra szentelem. Mi lesz a díj, vagy lesz-e díjam, nem kérdezem; a legrosszabb rabszolga is kész fáradni, hogy ha megfizetnek érte. Én díj kívánat, díj reménye nélkül fáradtam eddig s fáradok tovább is, de lesz jutalmam s nagy jutalmam lesz, azt látni majd, hogy embertársaim rabokból újra emberek levének, mert én őket, bár vétkesek, vétkökben is fölötte szeretem. „Adj Isten: adj fényt és erőt nekem, hogy munkálhaszak embertársaimért!” Így szólt a lélek és visszazállott a nagy égből a földre, a kicsiny szobába, hol elzibbadva várta őt a test.

Ki vagy te férfit? kérdi a költő. Elmondja életét. . . Ha festené, úgy festené le, mint egy patakot, mely ismeretlen sziklából fakad, mely sötét szűk völgyön tör keresztül, hol károgó hollók tanyáznak, minden nyomon egy kőbe botlik s örök fájdalmat nyögnek hajjai. De minthogy szerencsére vagy szerencsétlenségre nem festi, hát elmondja oly hangon, a mint csak szólni tud.

E férfit mint csecsemőt belopták egy bérkocsiba. A kocsis letette egy pesti külvárosi koresma küszöbére. Ott egy részeg rabló megtalálja, elhatározza, hogy tolvajt, rablót nevel belőle s meg is kereszteli, a találás napjáról Szilveszter nevet ad neki. Mire 4 éves lesz a gyermek, a rablót felakasztják s az asszony, kinél volt ellátásban, az utcára dobja. Onnan egy vénasszony veszi fel, ki kutyájával tartja együtt, éhezeti s koldultat vele. Így lett 6 éves s „átélte a hat századnak nyomorát és néhány percnek árva örömét.” Innen egy mogorva nagy úr menti ki s fiának szolgájává teszi. Azonban az úri sokat kinozta, csak egy volt, mi őt itt tartá, a tanulás. Így lett 16 éves s ekkor fölbred benne a természeti jog tudata. Nem tűr többet, odahagyja e házat, a nevelő pénzt ad neki s biztatja, hogy tanuljon, mert ő „a hazának, a világnak” született. A mint ment, a szabadság gondolata tölté el lelkét. Tanult, tanult sokat. Legjobban szeretete a világtörténetet. Megtanulta belőle, hogy a világnak célja: „Boldogság! S erre eszköz? A szabadság”. Elhatározza ezért küzdeni s az Isten fölvette nevét a martyrok közé.

Hiják sokfelé. Ő jegyző lesz egy kis faluban s megakarja a népnek tanítani jogait, melynek fejébe csak kötelességeit verték be. De a pap s az uraság fellázíták a népet s neki menni kell. A büszke földes úr leánya azonban szereti őt, érti nagy lelkét s utána megy. Egy darabig csak egymásnak élnek, de az ifjut lelke fölrázza. Egy könyvet ír, melynél nem jelesb Rousseau „Contrat social“-ja sem, de a cenzura miatt ki nem adhatja. Másolásból él s tartja családját. Hár-

man, majd négyen lesznek, a kisebb gyermek éhen hal amaz éj reggelére, mit már látánk. Jegygyűrűje árán eltemeti. Egy titkos sajtón könyvét kiadja, melyben az volt, hogy a papok nem emberek, de ördögök s a királyok nem istenek, hanem csak emberek s az embernek nemesak joga, de kötelessége is szabadnak lenni.“

A könyv feltűnést kelt, elfogják az utcán, nejétől sem búcsuzhatva el. 10 évig senyved a föld alatt, börtönben. Átvillan lelkén a gondolat ezalatt, hogy csak a neje volt igazi valóság. Az emberiség, szabadság mind üres szó, pusztá ábránd, melyért bolondok küzdenek. Kiszabadul, megtudja, hogy nejének miatta szíve megszakadt, fia elzüllött. Egy vigasztalja még, hátha a „nemzet, a haza szabad!” Csalódott. Ekkor újra tetterő tölti el. A királyt akarja meggyilkolni. Rálő, nem talál, elfogják s másnap lefejezik. Azonban, így fejezi be a költő, vénült s kihalt a szolga nemzedék, új nemzedék jött s pirulva ősein, kivívta a szabadságot s emlékében őrizi ama szenteket, kik a szolgaságban szabadok voltak s bitón multak ki.

Átrohantam e pár lapon e csodás költemény tartalmán. Helyesen jegyeztetett meg, hogy akárminő legyen is e költemény, mellőzni nem lehet, számolni kell vele. Könnyű belátni, hogy az Apostol nem más, mint Petőfi maga s az apostol jellemét ugyanazon vonások teszik, mi a költőét: dacz, mely nem ritkán szenvedélyes ellentállásban nyilvánul; habozni nem tudás, melynél fogva érezni és tenni egyet jelent; a pillanatnyi benyomások élénk felfogása, mely nem engedi, hogy nagyobb látkört fogjon fel és öleljen át; a fennálló rendszer gyűlölete, mely egyaránt megveti a királyt, papságot, urakat, sőt még a létező kenyérszerzés módjait is, melyekben mind rabszolgaságot lát: a népszabadság szenvedélyes imádata, mely olykor mint nemzet-szabadság, majd és gyakrabban mint világ-szabadság szerepel, azonban magyarázatát e szabadság mégis a democratia általános fogalmában leli meg; továbbá élénk képzelem, rajongás, az egyéni szabadságnak és önértetnek oly tulajdonságig való nyilvánítása, mely folyton összeütközésbe hozza a társadalommal. Im e jellemvonásai az apostolnak tehát voltaképp Petőfi jellemvonásai.

(Folyt. köv.)

Ferenczi Zoltán.

S Z E M L E.

Az iskolai takarékpénztárakról.

Weisz Bernát Ferencz, kir. tanácsos úrtól, a magyarországi iskolai takarékpénztárak nagyérdemű apostolatól a következő sorokat vettük: Jegyzéke azon helyeknek, a hol a folyó iskolaév kezdetétől fogva mai napig (számszerint 31) életbeléptettek iskolai takarékpénztárak és azon tanítók nevei, a kik hazafias érzületől ösztönözve nem sajnálják a fáradságot azokat kezelni u. m.: Alsó-Zsolna: Rozgonyi

Lajos. Babocsa: Steiner Dávid. Baksa: Ifj. Kovács J. Sándor. Battonya: Spitzer Ignác. Budapest, Krisztina-város: Got Ilona, Csath Gyula. Budapest-Kőbánya: Györffy János. Budapest nyulutca: Senyei Ferencz. Duna-Szerdahely 6 osztály: Volner Adolf, König Mór, Heilpern Benő, Wirtschaf-ter Bernát. Érsek-Újvár: Wiener Jakab. Fekete-Erdőüveg-gyár: Bilisitz Géza. Félegyháza: Tauszky Sámuel. Galantha: Goldberger Mór. Jánoshida: Száva János. Jászárokszallás: Stefcsek János. Katymár: Ifj. Máyer János. Keszthely 4 oszt.: Vörös János, Haspl József, Bányai Károly, Ujlaki Mátyás, Bérczi Mór. Nagy-Bariska: Pölez Pál. Kis-Báb: Berger Ignác. Kristyán: Hermann Erzs, Szládok János. Nagy-Kanizsa: Eichberg Adolf, Baronkai Károly, Kondor József, Kellert Lajos, Bám Samu, Altman Mór. Német-Palánka: Spitzné Hubert Ilon. Paks 4 oszt.: Golner Armin, Lauf Lajos. P.-Szavda: Aradi Emil. Rózsahegy: Hefcsek János. Salgó-Tarján: Schlesinger Armin. Szatmár-németi: Spiri Endre. Székelyhid: Herman Jakab. Téth: Engel Samu. Togvai: Mácza István. Vágvecse: Mandl Samu. Zsarnocza: Zákai Gyula:

Az iskolai takarékpénztárak nevelési hatását bizonyítja a többi között azon eset is, mely a napokban történt a főváros egyik iskolájában, melynek tanítója ezen intézményt kezeli. Ugyanis a „betevő“ napon felem-líté tanításközben a tanító a Győr vidékét ért áradást, ismertette ennek végzetes következményeit, melyeket jó szívű emberek lehetőleg enyhíteni iparkodnak stb. Rögtön kérde-zik a gyermekek, vajjon szabad-e nekik is a szerencsétle-nek számára adakozni; „hisz“ — mondja egyik — mi már takarítottunk annyit, hogy a szegényeknek is adhatunk.“ A tanító és a szülők beleegyezésével következő napon 6 frt 77 kr. könyöradomány folyt be a nemes célra.

A budapesti hülyéket nevelő-intézetről.

Az első magyar hülyék nevelő-intézete (Budapest I. ker. Alkotás-utca 16. sz.) küldte szét 3-ik értesítőjét, melyből a következőket közöljük: a lefolyt évben a növendékek közül kilépett 1, a ki atyja üzletében van alkalmazva; jelenleg 15 növendék van, kik közül 6 egyszersmind nehézkóros. Egy a Budapest V. ker. előjáróság költségére van elhelyezve, Az évi átlagos bevétel volt 7853 frt 94 kr., a kiadás 9091 frt 62 kr., a kiadási többlet tehát 1237 frt 85 kr., a miből kitetszik, hogy az intézet támogatásra szorul. Az igazgató Frim J. egyszersmind egynehány elvet közel a hülyék neveléséről és indítványozza, hogy az ezred-évi ünnepélyt egy hülyék intézetének felállításával lehetne megünnepelni.

Az abauj-tornamegyei tankerület 1881—82-ik tanévi állapotának főbb adatai.

Verédy Károly kir. tanfelügyelő terjedelmes és igen tanulságos jelentéséből közöljük a következő főbb adatokat: A tankerület nagysága 3472 □ klm. Lakossága 178,583 lélek. Tanköteles gyermek nyilván tartatott 26,892, ezek a lakosság 15 százalékát képezik. Iskolába járt a tankötele-seknek 82%, és pedig az elemibe 88%, az ismétlőbe 67%.

A tanfelügyelőség felügyelete alatt állott 292 tanintézet. Ezeknél alkalmazva volt 322 tanító, 44 tanítónő és 31 óra-adó. Tanképesítő oklevéllel nem birt 74, magyarul semmit sem tudott 1, keveset 4 tanító. Az iskolák fokozat és jel-leg szerint a következők: 4 óvintézet. Tannyelv: magyar. 279 népiskola. Tannyelv: magyar 218, magyarral vegyes egyéb nyelven 59, csak tót 1, csak ruthén 1 népiskolában. Felső leány-népiskola volt 5. Tannyelv: magyar-német. Pol-gári iskola volt 2, egy községi fiu és leány. Tannyelv: magyar. Kereskedelmi (vasárnapi) iskola volt egy, tannyelv: magyar. (Csak fiuk jártak). Zene-tanoda 1, tannyelv: magyar. Községi jellegű. (Csak leányok járhattak). Tanítóképezde 2. Egy róm. kath. kir. férfi-, egy róm. kath. nőképezde. Az iskolalátogatók felügyelete alatt állott 165 tanintézet, ezek-ben 186 tanító volt alkalmazva. A tanfelügyelő 1882-ben felülvizsgált 163 iskolát és ezekben 230 rendes tanító, va-lamint 31 óraadó tanítását megfigyelte. A beérkezett ügy-darabok száma kerek számban 2000. A tankerületben kon-statált haladás vagy hanyatlás összehasonlítással ez évben nem igazolható, mert Abauj- és Tornamegye egyesítése épen 1882. január hóban ment végbe. Az országos viszonyokhoz mérten azonban kimutatható, hogy

	1881-ben
a népiskolába nem járók % -a volt az országban	21.86 ⁰ / ₁₀₀
Egy tanító fizetése	487 ¹ / ₂ frt.
Egy tanuló oktatása került	6 ¹ / ₂ frt.
Abauj-Tornamegyében 1882-ben	18% + 3.86, 423 frt — 64 ¹ / ₂ .
„	5 ¹ / ₂ — 1 frt,

Angliából.

Az iskolába járás pontossá tételére nézve érdekes intézkedéseket tettek Anglia egyik tankerületében Cpewkerne-ben. Egy darab kártyapaira a jegyzőtől aláírt eme követke-ző figyelmeztetést nyomtatták és küldötték el minden ház-hoz: „A nevelésügyi törvények szigorúan megszabják, hogy a szülők iskolaköteles gyermekeiknek iskolába küldését el ne mulasszák. A nevelésügyi bizottság elhatározta, hogy ez évben a rendes megjelenés keresztül vitelére nagy súlyt fog fektetni. Csak rész szerinti eljárás teljességgel nem lesz kielégítő. A bizottság egyetlen mulasztást sem fog el-nézni (kivéve, bona fide, betegség esetén) és e felhívás szét-küldése után azonnal lépés fog tételni az oly szülők vagy gyámok ellen, a kik ellene vétenek. A látogatás száma min-den rendes hétről 10.“ Ha a gyermek kétszernél többször mulaszt. a szülő megidézttetik, s ha a betegséget orvosi bi-zonyítvánnyal nem tudja igazolni, megbüntettetik. Valóban egy ily erélyes intézkedés keresztülvitele nálunk sem volna fölösleges!

The Scholmaster.

A gyermekverés büntetése 57 frt (vagyis szinte 60 frt) a mint Kentmegye (Anglia) egyik falusi tanítójának az esete mutatja. A kis leánynak anyja azt parancsolta, hogy ha fiu testvérét a tanító megbünteti, azonnal vegye kalapját és jöjjön haza. A tanító ráütött kezével a leányka hátára, mi-vel parancsa ellenére is haza akart menni. Az iskolaszék összeült s az elnök, minden kihallgatás nélkül, kimondotta, hogy „a büntetés oka nem tesz különbséget, ha egyszer a

Melléklet a „Család és Iskola“ 4-ik számához.

lény elkövetett. A tanítót elítélték, de a „Scholmaster“ című lap véleménye szerint helytelenül, mert ha a gyermekverést tiltjuk is, de a tanító tekintélyét nem szabad tönkre tenni, mert e nélkül vége mindennek. *The Scholmaster*

IRODALOM.

— *Az egyenletek megfejtése népszerű modorban, a nép- és polgári iskolák számára.* Irta Schwarcz Mór. Budapest, 1883.

Ezen cím alatt S. úr egy 64 lapra terjedő 40 kros füzetet bocsátott közre 248 szóbeli egyenlettel, az egész számok törtek és a mértan köréből. A művecske 2 szakaszra van osztva. Az elsőben a megoldási módok az eredményekkel, a második szakaszban csak az eredmények vannak közölve. A feloldások az észben megfejtés alapjára vannak fektetve; de vannak, főleg a nehezebb és nagyobb terjedelmű feladatok közt, írásban megoldandók is.

A könyv tartalma elég változatos s az élet különböző viszonyait felölelő példákban a fokozatos emelkedés csaknem mindenütt kitűnik, a nélkül, hogy a népiskolai növendékek ismeretkörét túlhaladnák.

Mindezek mellett az egyenletek ezen alakban sem illeszthetők be a népiskolai tanterv keretébe. Mert azoknak értelmezése, fejtegetése a 4 számtani művellet s az azoknál használtatni szokott kifejezések teljes birását s az értelem magasabb iskolázását tételezi föl annál, mint a mennyivel egy népiskolai növendék bírhat. S ha mi mégis e könyvet a nép és polgári alsóbb iskolák tanítóinak figyelmébe ajánljuk; azt azon tapasztalatból kifolyólag tesszük; mert tudva való az, hogy az ily rebus-féle talányok megfejtése mohó vágyát képezi még a legrenyhébb növendéknek is.

A könyvecske nyelvezete különben elég világos, érthető; de a szókötési szabályok helytelen használata miatt, főleg a kérdések feltevése itt-ott nehézkes. Mindezek azonban annak belbecsét nem csökkenthetik annyira, hogy szerzőnek fáradozásáért teljes méltánylatunk kifejezésével ne adózhatnánk.

Dk.

— *Megjelent a „Magyar Paedagogiai Szemle“ 1882-iki (4-ik) kötetének 1. füzeté, melyet Rill József szerkeszt, következő tartalommal: Az alapnevelés és a népiskola. Rapos Józseftől. (Szerkesztői bevezetéssel és utószóval.) A legveszedelmesebb népkórok egyike. Irta: Zádor Gyula. Ministeri jelentés és közoktatásügyi budgetvita. Irta: Rill József. A tanítói lelkesültség és annak ápolása. Józsa Páltól. Eredménye a „Paed. Szemle“ 10 pályázati hirdményének és nyugtatványa az „Eötvös-alap“ pénztárnokának. Irodalmi kalauz. Tanügyi havi krónika. Tanítók emlékeztetője. Szerkesztői mondanivalók. A „Paedagogiai Szemle“ megjelenik minden hó végén 2—2¹/₂ ívnyi terjedelemben egy-egy jeles tanfőfényű fénynyomatú arczképével s neve sajátkezű aláírásának lenyomatával. Az előt-*

tünk fekvő 1. füzet Rapos József képét és aláírását hozza. A „Paed. Szemle“ évi ára 2 frt 50 kr. Kiadóhivatal: Budapest, Stáció-utca 9. sz. E kiváló gonddal szerkesztett szakközlönyt olvasóink figyelmébe ajánljuk.

— *Osztályrendszer, váltakozó rendszer, vagy szakrendszer a népiskolában? E címmel közelebbről egy érdekes kis füzet jelent meg, mely a fennidézett rendszerek előnyei és hátrányait behatóan tárgyalja. Szerzője Kádár Lajos temesvári tanító, ki különösen az iskola-fenntartók és iskolaszékek figyelmébe ajánlja művét. Ára 40 kr. Az elárusított példányokból befolyó összes jövedelem a magyar tanítók országos árvaháza alapjának ajánlatott fel.*

— *Beküldetett. Gyakorlati logica* főleg tanítók és tanítónövendékek számára. Dr. Dittes Frigyes után szabadon átdolgozta Gyertyánffy István a budapesti áll. elemi és polgári iskolai tanítóképző intézet igazgatója. Budapest, 1883. Aigner Lajos kiadványa. Ára 80 kr. Sokkal elterjedtebb már e jeles munka semhogy tüzetes ismertetésére szükség lenne, egyszerűen csak jelezzük, hogy most már a harmadik kiadás jelent meg, melyet kartársaink figyelmébe ajánlunk.

— *A „Magyar Dal-Album“ból, mely a magyar népdalok egyetlen folyamatban lévő, zongorára alkalmazott egytemes gyűjteménye, megjelent a IV-ik kötet 4-ik füzeté is a 661—680 sz. dallamokkal. Előfizetési ár egész évre: 10 füzetre 1 frt 80 kr, félévre: 4 füzetre 90 kr. Egyes füzet ára 25 kr. Minden füzet bérmentve küldetik szét. Előfizetések legcélszerűbben postautalványon a „Magyar Dal-Album“ kiadóhivatalához Győrbe intézendők.*

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Meghívás. A kolozsmegyei tanító-testület „központi köre“ folyó hó 22-én Kolozsvárt, az állami tanítónő-képezde külső magyarutcai helyiségében gyűlést tart, melyre a központi kör t. tagjai valamint a nevelésügy barátai tisztelettel meghívotnak. A gyűlés a külső-magy.-utcai ev. ref. népiskola első osztályában d. e. 9—³/₁₀ óráig Staudner Gyula által a beszéd- és értelemgyakorlatokból tartandó nyilvános tanítással kezdetik meg. Tárgysorozat: 1) Elnöki megnyitás 10 órakor a tanítónő-képezde helyiségében. 2) Jegyzőkönyv olvasás és bitelesítés. 3) Köri elnök és jegyző választás. 4) Értekezést tart Benedek József „A tanító teendőiről.“ 5) Értekezést tart s annak alapján vitatételeket állít fel Paal Ferencz ezen tételről „Az iszákoság, mint a nép nyomorának egyik oka.“ 6) Az elemi rajztanítás köréből módszertani előadást tart Propper Ferencz. 7) Indítványok tárgyalása. Kolozsvárt, 1883 febr. 10.

Benedek Samu,
köri elnök.

A kis-küküllőmegyei tanító-testület ez évi közgyűlését f. év február hó 20-án d. e. 9 órakor kezdődőleg, helytt az állami iskolában tartja meg, melyre úgy a tagok, valamint a tanügy iránt érdeklődők tisztelettel meghívotnak. A gyűlés tárgyai: 1) Himnusz a polg. Dalkör által. 2) Előnöki megnyitó. 3) Jelentés a tan. testület múlt évi működéséről a főjegyző által. 4) Fülöp Ferencz gyakorlati tanítása az irva-olvasásból. 5) A megtartott gyakorlati tanítás megbirálása. 6) Kisgyörgy József dombói ref. tanító 42 éves tanítói működésének megünneplése. 7) Értekezés Takács József által. 8) Az „Eötvös alap“ gyűjtő-bizottság megalakulása. 9) Szabad előadás a vegytanból kísérletekkel Székely János által. 10) Az orsz. tanítói gyűlésre küldendő képviselő megválasztása. 11) Indítványok.

Felkéretnek mindazon t. tagtársak, a kik a múlt 1882. évi tagsági díjaikkal hátrálékban vannak, hogy azt mielőbb beküldeni sziveskedjenek Dicső Szent-Márton, 1883. január hó 28-án.

Takács József,
tantestületi főjegyző.

VEGYESEK.

— Városunkban jelenleg képkiallítás van, a magyar festő-művészet munkásságának eredményét mutatja be itt. Az aetheticai képzés eszközeiben meglehetősen szűkölködünk, s így a kínálkozó kedvező alkalmat felhasználni kötelességünk. Reméljük azért, hogy városunk összes tanintézetének növendékei megismerik ez érdekes kiállítást.

— Kolozsvár város képviselő testülete közelebről tartott gyűlésén tárgyalta a II-ik községi iskola építésének ügyét. Ez iskola tudvalevőleg egy a célnak legkevésbé sem megfelelő bérházban van. A tantermek kicsinyek, s a tankelesek befogadására a helyiség szűk. A mint értesülünk a folyó tanévben is mintegy 50 jelentkezőt voltak kénytelenek elutasítani. A helyiségnek alig van udvara. A rendes tanító lakása mindössze 1 szoba s ennek terjedelme sem nagyobb mint 13□ m. Ilyen állapotok mellett az új iskola építés kérdése elodázhatlan, mind a mellett az erre vonatkozólag már készen levő tervezet és költségvetés, mely szerint az iskola a város tulajdonát képező telken építettettné volna, nem fogadtatott el, valószínűleg azért, mert a városatyák között van valakinek e környéken egy eladó telke, melyet legjobban úgy vél értékesíthetni, ha busás áron iskola helyiségül a városnak adja el.

— Gr. Zichi Jenő és az alsó foku ipariskolák szervezésére kiküldött minist. biztos Jágoosi Péterfi József folyó hó 8-án látogatták meg városunkat. A kolozsvári kereskedelmi és iparkamara területén létesítendő ipariskolák ügyében az nap gyűlés tartatott, melyen a kolozsvári ipariskolák ügye is tárgyalatott. Az államsegély felemelése s a központi rajztanoda részére hasonló segély kieszközölése biztos kilátásba helyeztetett. Gyűlés után vendégeink az ipariskolákat látogatták meg, a tanulók haladása s általában intézetünk szervezetéről nagyon elismerőleg nyilatkoztak. Kolozsvárról másnap Szamosújvárra utaztak, a kamara megbízásából Kiss Sándor ipariskolánk derék igazgatója is csatlakozott hozzájuk. Ez utazás eredményeként constatálhatjuk,

hogy Szamosújvárt, Deézen, Nagy-Enyeden és Maros-Vásárhelyt az alsófoku ipariskolák szervezése tárgyában a szükséges intézkedések megtétettek.

— Uj convictus. A kolozsvári felsőbb kereskedelmi iskola vidéki növendékei részére a jövő tanévben bennlakást fognak szervezni. Az erdélyi részek e kiváló fontosságú tanintézetének jövője érdekében ezen intézkedés bizonyára jótékony hatású leend.

— Budapesten Eötvös ünnepet rendezett febr. 2-án mint Eötvös halála évfordulóján az „Eötvös-alap“ gyűjtő bizottsága. Az ünnepélyen Sebestyén Gyula tanár tartott emlékbeszédet.

— Az „Eötvös-alap“ gyűjtő-bizottsága a f. évi pünkösdi gyűlésen 2880 frtot fog ösztöndíj és segélyképen kiosztani, a pályázat már közölve van. Ez alapnak tökécsített vagyona eddig közel 12 ezer forint.

— A magániskolák, különleges tanterveikkel, nem egyszer kétségbe ejtik a tanfelügyelőket. Az idegen nyelvek rajz és festészet, táncz és zene, a rendes tantárgyakat nemcsak hogy háttérbe szorítják, de paedagogiai szempontból oly óra-tervet tüntetnek fel, mely végeredményében a nőnevelést kockáztatja. Hát még az iskolai bizonyítványokról mit mondjunk? Az érdemsorozat néha az igazsággal homlokegyenest ellenkezik. Nőnevelésünk jövője érdekében valóban kívánatos, hogy a magániskolák felügyeletét a kormány mielőbb szabályozná és a tanfelügyelőket szigorú eljárásra ösztönöznél.

— Délvidéki tanügy (új) havi folyóirat a tanügy és nevelés köréből, mely Fehértemplomnál jelen meg minden hó 26-án, felelős szerkesztő Berecz Gyula. A szerkesztőség azt a célt tűzte ki magának, hogy a magyar nyelv sikeres tanítási módját ismertesse, továbbá, közvetlen eszközt kíván nyújtani, hogy Délmagyarország tanítóinak magyar közlőnye legyen. A délmagyarországi tanító-egylettel semminemű összeköttetésben nem áll, attól teljesen független. Mindjárt az első cikk megfelel a programnak. Nagyobb tanulmány bevezetése. A magyar beszéd tanításának módszere. Van még egy cikk: Család és Iskola dr. Ferencz Józseftől, kinek ügyes tollát egyéb tanügyi folyóiratainkból eléggé ismerjük. A gyakorlati tanítás köréből van természettani lecke Róhr Ferencztől s több kisebb közlemény. Kívánjuk, hogy ez új folyóirat neves hivatásában számos pártolóra s támogatóra találjon.

— Félmillió alapítvány népnevelésre. A kisújszállási városi közbirtokosság a közös vagyon felosztása alkalmából, a népnevelés érdekeinek előmozdítására fél milliónyi értéket adományozott iskolai célokra.

— Örvendetes jelenség. Temesvárt a magyar tanfolyamokat annyian látogatják, hogy a reálisiskola legnagyobb termei is elégtelenek a hallgatók befogadására.

— A gyermekek hallása. Egy német orvos 4500 gyermeknek a hallását vizsgálta meg, leányokét s fiukét egyaránt s a következő eredményekhez jutott: 1) A rendes fül 20—25 méternyi távolságra hallja a halk beszédet is, ha a környezetben elég csend van. 2) A hallás bajai igen elterjedtek, a népiskolákban a gyermekeknek 30 százaléka is fül-fülön hibásan hall; a rendetlen hallásnak százaléka még nagyobb. 3) Jobb családból való gyermekek e tekintetben egészségesebbek, mint a szegénysorsuaké. 4) A hallás bajai a korrallal növekednek. 5) A falusi iskolákban a viszonyok kedvezőbbek. A betegek legnagyobb része nem részesül orvosi segélyben; sokan nem is tudták, hogy bajuk van; többeket figyelmen kívül tartottak s e miatt megbüntettek, minden figyelmellen gyermekeknek a hallását ezért meg kellene vizsgálni.